

HITÜNK ÉS EMBERSÉGÜNK

A „homo faber”, a fűrő-faragó-cselekvő-alkotó ember, úgy, ahogyan mindig inkább elszakad a természettől, mindig inkább a városokba húzódik, olyan körülmények és dolgok közé, amelyeket önmaga készített: e dolgok visszfényeként lassankint csak önmagát, az embert látja. Nehezebben néz a dolgokon túlra. Ez az ember keresi önmagát. Úgy látja és vallja, hogy már sokban meg is találta. Nem az Isten léte, vagy nemléte érdekli elsősorban, hanem az, hogy ki ő, mire képes, milyen lesz a jövője? Milyen lesz önmaga ebben a jövőben? Azoknak a tanúbizonysága az Istenről és az istenakarta rendről, akik azt mondják magukról, hogy bíznak az Istenben, sokban megromlott, hamis lett, torzzá vált és a támadás, az ellentét sokban ez ellen a megromlott bizonyág ellen van, benünk is és körülöttünk is.

Tudományos, politikai, erkölcsi téren új humanizmus van kialakulóban. Az ember a felelős a saját sorsáért is és a világ sorsáért is, egészen. Nem egy felső hatalom, hanem ő maga. A vallás ennek az új humanizmusnak a szemében csak teher, fölösleges félelmek oka, mely az embert egy felsőbb lény alattvalójaként tartja s így nem tud eljutni teljes emberségéhez. Nem arravaló az ember, hogy ő alkalmazkodjék, hanem arra, hogy minden öhozzá alkalmazkodjék. Nem akar helyzetek szolgája lenni, hanem erejével, tudásával, technikájával, gazdasági hatalmával ő akarja megteremteni a helyzeteit, át akarja alakítani az életet és a világot, hogy minden őt szolgálja. Ezen az ő saját útján akar eljutni teljes emberségéhez. Erkölctana nem ismer bünt és mégkevésbé bünt a mi „eredeti bűn”-ünk értelmében és a vele járó konzekvenciákat. Ismeri azonban a felelősséget: önmaga, a saját külön embersége előtt és a közösség, a közösség érdekei előtt, amiben benne van az egyén érdeke is. Az ember ártatlan, ha nem is minden konkrét esetben, de magában emberi létében. Emberi teljességet, az emberség teljességét akarja, tisztán természetes úton és természetes eszközökkel, Isten nélkül. Az ember eljuthat önmagában is a teljes világossághoz és bizonyossághoz, énjének mélységeiben és ennek egész kiművelésében. Megsejtve, felfedezve, egybeépítve még legfeljebb azt is, amit a tudatalatti részünk rejteget. De ezeken túl sohasem lépve. Ez az erkölctan az emberi élet egyes eseteit nézi, oldja meg és tárgyalja. Az emberség és a közösség érdekeinek motívumaiból, minden abszolútum nélkül. Minden relatív és esetleges, minden mozog és minden változó, bizonyos szempontból, az erkölcsi szemlélet szerint.

A technika embere nem metafizikus. Joga van szerinte mindenkinek szabadon kialakítania világképét. Joga van neki is és joga van a hívő embernek is. A hit viszont, a vallás önmagában nem zárja ki a technikát, annak a szeretetét, felhasználását, megbecsülését. Csak a félreecsúszott, a félreértett hit teheti ezt. Helyesnek kell lennie azonban a kozmoszról kialakított fogalmunknak is. Éppen a tudásunk révén, bizonyos értelemben, kisebb lett a kozmosz, mert kevesebb lett a titka. De ugyanakkor nagyobb is lett jóval és komplikáltabb, és mégis egyszerűbb és csodálatosabb, nem is elsősorban dimenzióinak roppant nagyságaiban, hanem éppen legparányibb részében, az atomban.

Az atom maga egy parányi naprendszer: középpontjában áll a protonokból és neutronokból — közös néven nukleonokból — álló atommag és körötte keringenek az ezerszer könnyebb súlyú, negatív töltésű elektronok. Az egyes alkotórészek számának változása szerint változik maga az

elem is, a legegyszerűbb hidrogéntől a legsúlyosabb nobeliumig. Az állandó atomrészek mellett léteznek olyan elemi részecskék is, amelyek az atomhoz tartoznak, de ezek élettartama a másodpercnek egy milliomod része, vagy ha nincs elektromos töltésük, a másodpercnek mindössze százbilliomod része. Azonban mind a magrészecskék és kísérőik, az elektronok, mind a végtelen rövid életű elemi részecskék alapjában véve valamennyien egy és ugyanazon anyagból állnak s ugyanaz az anyag van a lékezésnek különféle „stationárius” állapotában. Nincs többféle anyag, csak egy egységes anyag van, állandóbb, vagy kevésbé állandó lézési állapotban. Ebből az egyetlen építőkockából épül fel az egész világmindenség. Egy anyagból épül fel a Föld és az emberi agy sejtje, a penicillin és a gyémántacél, a levegőben úszó porszem és a csillagködök. A végtelenül gazdag anyagi világ végeredményében egyetlen építőkőből, egyfajta egységes anyagból épül fel és a végtelen változatosság ennek az egyetlen anyagnak különféle lézési állapota: ez a modern fizika egyik meglepő tanítása és eredménye.

Mindenképpen „nagyobb” lett azonban tudásával az ember is. Persze, ha ez az ember az Istent valamelyik csillagon keresi, helyhez kötve az Ő országát, akkor nem fogja megtalálni. Az Isten szellem, aki átjár mindent, akiben „élünk, mozgunk és vagyunk”. (Ap. Csel. 17, 28.) A mikrokozmoszok milliói éppenúgy, mint a makrokozmoszoké is. Ezek még mérhetetlenül többek, mint amit mi most tudunk róluk. És mérhetetlenül többek annál is, amit maga a holnap embere fog tudni róluk. De ez a tudás jó. Ez az út Istentől szabott feladat útja. A tudás öröm. A még nagyobb tudás még nagyobb öröm. Nem zárkozhatunk azonban bele a tudásunk mai mértékébe, akármilyen nagy is legyen ez a mérték, de a holnapiba sem: — ezt valljuk mi, amikor hiszünk, magával a hitünkkel is.

Mindig ott lebeg és nyugtalanít előttünk a kérdés: az egésznek megfelelő oka után.

Látóhatárunkat a természettudományok mind szélességben, mind mélységben roppant kitérték és kitágították. S ezek a tudományok leszakadtak már régen egészen a kinyilatkoztatásról, de még a bölcselétről is, ami útjukat, módszereiket illeti. Az ő útjuk az értelem és tapasztalat útja. Az egyes esetek megismerése, rendszerezés és bizonyos következtetés. Minél több az adat, annál jobb a rendszerezés és annál meszebb mehet a következtetés. A „megfelelő végső ok”-ra adott felelet kiesik azonban, a mi felfogásunk szerint, hatókörükből, mert az több, mint az egyesek összessége. Több, mint a mérhetetlenül kitágult határokig futó szavak.

A határok messzesége megszedíthet és a feleletem inogni fog. Természetes, hogy ezek a határok a primitív embernél, az Oszövetség embereinél, a középkor, de még a kapitalizmus emberénél is sokkal összehúzottabbak voltak. De még széthúzottabbak lesznek a holnap emberénél. A „megfelelő végső ok” esetében azonban nem is ez a döntő. Erre feleletet már a filozófia, illetőleg a kinyilatkoztatás ad. A mi felfogásunk szerint ahol az értelem már nem tud tovább lépni, ott kezdődik a hit útja. Az Isten ugyan a legfőbb értelem is és minden tudás teljessége, de ez is csak emberi szó róla. Nem elég erős és hatalmas arra, hogy a valóságát elbírja és elhordozza.

A technika a ma emberét sokban függetlenítette a természettől és annak urává tette. De ugyanakkor nagyon magához is kötötte. És ember-társaihoz. Azok teljesítményeihez. Megbízhatóságukhoz. Hűségükhöz. Lelkiismeretességükhöz. Ehhez az egész bonyolult gépezethez, ami a termelést, az ipart, a kereskedelmet, a társadalmat, az államot jelenti. Az élet

előrehaladása nem is annyira a gépekben van, mint az emberi szívekben és lelkekben. A gépek pontosak általában és megbízhatóak. De nem biztos, hogy ilyenek az emberi szívek és lelkek. Már pedig fontos, hogy ilyenek legyenek, mert a gépek, az apparátus csak pontos és megbízható szívek és lelkek esetén pontosak és megbízhatóak. Ha nagyobb, ha nagy lett is az ember, ennek a fontossága nem lett kisebb, sőt.

Ezért fontos az, hogy ne közöny, ne formalizmus, ne uralom, ne a lét értelmetlenségének érzése legyen a szívekben és a lelkekben, hanem a bizalom, a szeretet, a munka megbecsülése, a reménység, az életkedv és az öröm, a békesség és a jóakarát. Mi mindent helyeslünk, ami ezeket valóban szítja, ébrentartja és gyarapítja. Mi azonban a természetes esz-közökön túl — amik jók és helyesek — rámutatunk állandóan legfőbb motívumunkra is, emberi létünk és hitünk alappilléreire: az Istenre is. Mert mindezek, éppen a szívekben és lelkekben, összefüggnek már szorosan a lét és nemlét, az élet és a halál problémáival. És a halál problémáját a legmegnyugtatóbban megoldani a hit tudja. Minél nagyobb és minél hatalmasabb az ember, annál kevésbé szeret elmúlni.

Az értelem az, ami az embert minden földi lénytől megkülönbözteti és föléjük emeli. De mellette nem szabad elhanyagolnunk azt sem, amit magunkban „szívnek” nevezünk. A kettő szorosan összefügg. Ha az értelemben nincsen rend, megzavarodik a szívnek a rendje is. De ez viszont is nagyon igaz. Csak mindkettőnek a békessége adja az élet békességét. Minden ember erre törekszik. Kell, hogy törekedjék. Mi is. Kell, hogy törekedjünk.

FRANCIS JAMMES „NÉGYSOROS“ VERSEIBŐL

ERDEI SZAMÓCA

*Csöpp szív — sötétvörös —, zöld gallérkával ékes,
megértőbb vagy te, mint a morc emberi szív:
nem habozol magad nyújtani a szegénynek,
ki útmentén megáll néhány pillanatig.*

ELSZAKADÁS

*Tették tegnapelőtt halottukat a sirba
Ma rászánják maguk, hogy hazatérjenek.
Mennek — apa s leány —, és egyikük se tudja,
halottuk él-e, vagy maguk haltak-e meg.*

ATYAI TANÁCS

*Nagy s kis gyermekeim, ha végképp elmegyek,
ne búslakodjatok nagyon. A temetőbe
csak derült napokon jertek ki. Ott lesznek
igazán veletek, oly napsütött a földje!*

KIENGESZTELŐDÉS

*Megejtő tisztaság! A büntetett gyerek
búsul irdatlanul, s nem tudja, mi felett.
Szomjas. Pléh poharát felém remegve nyújtja.
Igyál, kicsim, a könny arcod bemaszatolta!*